

Onyshko O. B. Local referendums in Ukraine

The legal nature of the right to hold and participate in local referendums in Ukraine, enshrined in the Constitution of Ukraine is examined in the article. The article deals with the concepts of referendum and citizens right to identify a form of direct democracy – a local referendum. It is proposed to develop a new draft law «Local referendums in Ukraine» with the current legislation as well as all the shortcomings of the previous bill number 7082 from 03.09.2010 which has passed only the first reading in Parliament.

Development of a new law project «Local referendums in Ukraine» will enable local communities for solve local issues will realise their right the way of direct democratic based on European principles of Ukraine in the world community.

The process of developing the law project «On local referendum in Ukraine» is complex, lengthy and requires maximum consideration of the provisions of the existing Law «On All-Ukrainian referendum», and other applicable laws of Ukraine, such as: «On Central Election Commission», «On election of Deputies of the Autonomous Republic of Crimea, local councils and village, town and city burgomaster's», «On Local Government» and others. Six chapters that will unite 43 articles are proposed to be included in this law project. Create of a new law project will improve the mechanism of ensuring implementation of Ukraine this form of direct democracy as a local referendum, provide adequate opportunities for the implementation of decisions of local importance, and will facilitate the development of democratic society in Ukraine. In addition, the implementation of the draft law will positively affect the development of administrative units, in particular, to increase social activity of each resident, attracting people to self-process, and thus becoming a full-fledged local government in the administrative-territorial units.

Key words: referendum, direct democracy, local government, law, local community, public initiative, popular vote.

Стаття надійшла 19 травня 2015 р.

УДК 342.7

А. Й. Француз

УТВЕРЖДЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Проаналізовано закріплені в Конституції України основні принципи прав людини та їх гарантії. В Україні найвищою соціальною цінністю вважається людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека. А гарантії прав і свобод людини є змістом і спрямованістю діяльності Української держави.

Здійснено співвідношення зарубіжного досвіду та українських реалій. Окреслено основні шляхи вдосконалення нормативно-правових механізмів реалізації прав і свобод людини та громадянина як визначального чинника розвитку політичної системи в державі.

Ключові слова: *права і свободи людини та громадянина, суспільство, держава, Конституція.*

Постановка проблеми. З часу проголошення незалежності України і до нині саме права та свободи людини і громадянина є дороговказом конституційного розвитку суспільства та держави про що, зокрема, свідчать і особливості перебігу конституційного процесу в Україні. Зазначене підтверджує й зміст основних положень Конституції України. У ст. 3 Основного Закону встановлено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності Української держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність [1].

Стан дослідження. Відомі українські та зарубіжні вчені А. Георгіца, К. Еванс, Ю. Орзіх, П. Рабінович, О. Скрипнюк, Д. Уайт, М. Цвік, В. Шаповал, Г. Шемшученко та багато інших зробили вагомий вклад у дослідження утвердження та забезпечення прав людини в Україні. Саме права й свободи людини й їх гарантованість є мірилом взаємин між державою та індивідом. «Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» – зазначено в Конституції України (ч. 2 ст. 3) [1]. Через це рівень забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини, визначений різними авторитетними міжнародними інституціями, врешті визначає індекс гуманітарного розвитку держав у світі. Крізь призму процесів розвитку політичної системи в Україні, розгляд цього питання є актуальним.

Мета. Своєчасне та реальне вирішення проблем реалізації конституційних прав і свобод людини на сучасному етапі конституційного розвитку України є важливим не лише для подальшого формування громадянського суспільства та демократичної, соціальної, правової держави, а й визначальним для утвердження авторитету нашої країни на міжнародній арені. Натомість ігнорування європейських гуманістичних ідеалів і цінностей, недотримання конституційних прав і свобод людини, відсутність дієвих гарантій їх реалізації або ілюзорність таких гарантій – це шлях в нікуди, здатний позбавити будь-яку навіть найрозвинутішу державу світу визнання в міжнародному співтоваристві.

Виклад основних положень. Закріплені та гарантовані чинною Конституцією України права людини загалом відтворюють систему

фундаментальних особистих і політичних прав людини, встановлених Загальною декларацією прав людини 1948 р. [2]. Водночас Основний Закон унормовує і наявний великий обсяг новітніх прав людини, чи так званих прав нового покоління, визначених у низці міжнародних договорів України в правозахисній і гуманітарній сферах.

Нині не всі із визначених в Основному Законі прав та свобод людини і громадянина реалізуються своєчасно та у повному обсязі. Ця проблема є актуальною та гострою впродовж усіх років незалежності України.

Основні проблеми з реалізацією конституційних прав і свобод людини та громадянина, а також їх гарантування перебувають у площині правового регулювання, правозастосовної та правозахисної діяльності у відповідній сфері суспільних відносин. Узагальнюючи ключові з них, можна виокремити такі позиції:

- незавершеність формування національної ідеї та державної правової політики України, спрямованої на реалізацію цієї ідеї, які б ґрунтувалися на ідеалах гуманізму та суспільних цінностях, втілених у системі конституційних прав і свобод людини і громадянина та їх гарантіях;

- декларативний характер багатьох із закріплених у Конституції України прав і свобод людини та громадянина, особливо у соціально-економічній сфері. Невідповідність номенклатури цих прав і свобод реальним можливостям сучасної Української держави щодо їх належного, своєчасного та повного забезпечення;

- ускладнення та перманентне відтермінування із проведенням конституційної, виборчої, парламентської, адміністративно-правової, судово-правової та муніципальної реформ, спрямованих передусім на вдосконалення юридичних механізмів забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина, визначених в Основному Законі;

- обмеженість, а іноді й відсутність, дієвих законодавчих механізмів реалізації прав та свобод людини і громадянина в Україні. В пункті 1 ч. 1 ст. 92 Конституції України однозначно встановлено, що відповідні питання регулюються виключно законами України. Натомість закони, які б визначали порядок реалізації та гарантування багатьох прав і свобод людини і громадянина, встановлених у Основному Законі, відсутні або застаріли;

- у багатьох випадках інертність вітчизняної юридичної науки й освіти щодо належного теоретико-методологічного та методичного забезпечення правотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності в сфері утвердження, реалізації та гарантування конституційних прав та свобод людини і громадянина та підготовки високопрофесій-

них фахівців у відповідній сфері. Донині у вітчизняних вищих навчальних закладах юридичного профілю непоширена правозахисна спеціалізація поза межами адвокатської спеціалізації;

– недостатнє інформаційне забезпечення проблем реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні, що стало можливим унаслідок ігнорування значного правозахисного потенціалу ЗМІ, який може реалізовуватися через відповідні інформаційні програми, незалежні журналістські розслідування тощо;

– недооцінка міжнародного та зарубіжного експертного, наукового, інформаційно-аналітичного, консультивного та організаційно-правового потенціалу в сфері утвердження, реалізації та гарантування прав і свобод людини. Недостатня інтегрованість України у міжнародний гуманітарний простір і на конвенційному, і на інституційному рівні.

Водночас допомога Україні міжнародних і зарубіжних інституцій у цій сфері сприяє не лише запровадженню нових підходів щодо вирішення традиційних проблем у сфері прав і свобод людини й їх гарантій, а й упереджує можливі помилки та прорахунки у відповідній правотворчій і правозастосовній діяльності.

Конструктивне вирішення проблем у сфері утвердження та реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина, котрі перебувають у правотворчій, правозастосовній і правозахисній площині, має стати об'єднавчою ідеєю для суспільства та держави на найближче десятиліття, важливим компонентом державної правової політики України. Але нині можна стверджувати про визначені магістральні напрями забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Це, зокрема, такі взаємопов'язані напрями, як: а) забезпечення юридичних механізмів реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина; б) утвердження ефективної системи гарантій реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина.

Своєю чергою, розробка та забезпечення юридичних механізмів реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина може і повинне здійснюватися на двох рівнях – конституційному та законодавчому. У першому випадку йдеться про ініціативи щодо вдосконалення системи прав і свобод людини та громадянина, закріплених у Конституції України шляхом внесення змін до її відповідних статей. Очевидно, що цей рівень є найефективнішим, оскільки Конституція України в ст. 8 встановлює, що її норми є нормами прямої дії і звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина безпосередньо на їх підставі гарантується [1].

В Україні було анонсовано та презентовано чимало офіційних і неофіційних проектів законів щодо системного оновлення Конституції України, значна частина яких спрямовувалась і на удосконалення системи прав і свобод людини та громадянина.

Наприклад, конституційне положення щодо права на свободу об'єднання у політичні партії авторами цього законопроекту пропонувалося доповнити нормою про можливість формування партіями виборчих блоків на виборах, а також положенням про неможливість оскаржувати партійні рішення до суду. Також відповідну статтю чинної Конституції України пропонувалося доповнити нормою про те, що держава забезпечує фінансування партій, які представлені в парламенті.

Якщо перша пропозиція перетворює партійні блоки у повноцінні суб'єкти конституційного права, то друга фактично виводить партійну демократію зі сфери впливу Конституції та законів України. Очевидно, що такі рішення можуть бути загрозливими для законності та не відповідають засадам демократичного суспільства. Що стосується державного фінансування політичних партій, то навряд чи ця проблема сьогодні на часі.

Невиправданою видається й пропозиція доповнити ст. 55 Конституції України положенням про те, що рішення Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України індивідуального характеру підлягають оскарженню до апеляційного адміністративного суду м. Києва. Присутність такої новели в тексті Основного Закону виглядає сумнівним, адже це є предметом закону про судоустрій.

Низка неофіційних конституційних проектів була підготовлена та презентована широкій громадськості інститутами громадянського суспільства – громадськими організаціями, політичними партіями та ін. 3-поміж інших заслуговують на увагу пропозиції щодо змін до другого та третього розділів Конституції України, сформовані робочою групою в складі членів Національної комісії із зміцнення демократії та утвердження верховенства права, членів Харківської правозахисної групи та фахівців із питань конституційного права, презентовані співголовою Харківської правозахисної групи Є. Захаровим.

Наведені окремі пропозиції правозахисників вбачаються актуальними та такими, що можуть бути враховані під час удосконалення юридичних механізмів реалізації та гарантування прав і свобод людини та громадянина на конституційному рівні

Конституційні права та свободи, отримавши своє позитивне унормування в Конституції та законах України, набувають реального значення в житті кожної людини за умови можливості їх ефективної

та безперешкодної реалізації. У цьому сенсі попередньо проаналізовані юридичні механізми реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина логічно продовжуються в комплексній системі гарантій цих прав і свобод. Ефективність останніх урешті й визначає дієвість утвердження та забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні та спроможність Української держави відповідати перед людиною за свою діяльність.

Гарантії конституційних прав і свобод людини та громадянина – система умов і засобів, які створюють правовий режим найбільшого сприяння належній реалізації визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини та громадянина.

Система гарантій конституційних прав і свобод людини та громадянина на сьогодні представлена загальними і спеціальними (юридичними) гарантіями. Загальні гарантії визначаються рівнем розвитку основних сфер суспільного та державного життя України – політичної, економічної, соціальної, культурної (духовної), інформаційної, екологічної та інших. Ці гарантії мають інституційний характер і є усталеною системою політико-правових інститутів суспільства і держави, які в своїй взаємодії сприяють максимально повній реалізації прав і свобод людини.

До політичних гарантій конституційних прав і свобод належать насамперед такі основні політичні інститути, як інститут народного суверенітету, форм безпосередньої демократії, політичного та ідеологічного плюралізму, багатопартійності та інші. Економічні гарантії конституційних прав і свобод представлені інститутами власності, економічного плюралізму, свободи підприємницької та іншої господарської діяльності тощо. Соціальні гарантії конституційних прав і свобод передбачають наявність гармонійно розвинутого громадянського суспільства, соціальної держави, громадського контролю тощо. Культурні (духовні) гарантії конституційних прав і свобод виражені в наявності розвиненої національної культури та культури національних меншин; повагою до прав і свобод як до традиційних духовних цінностей тощо.

Загальні гарантії конституційних прав і свобод людини та громадянина мають значний, а іноді й основоположний вплив на реалізацію цих прав та свобод, оскільки вони визначають готовність Української держави реалізовувати закріплені в Конституції України права і свободи людини і громадянина. Будь-який навіть найбільш досконалий юридичний механізм реалізації конституційних прав і свобод є безсилим за умови низького рівня політичного та соціально-

економічного розвитку суспільства і держави, відсутності традицій правової культури.

Спеціальні юридичні гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина представлені нормативно- та організаційно-правовими механізмами їх забезпечення.

Нормативно-правові гарантії основних прав і свобод людини та громадянина подані системою норм конституційного права, що встановлюють і закріплюють основні права і свободи, визначають принципи та шляхи їх реалізації. Нормативні гарантії об'єктивно відображено в системі чинного законодавства України у сфері прав і свобод людини та громадянина, а саме – в Конституції України, законах України та підзаконних нормативно-правових актах відповідного змісту.

Водночас у Конституції України встановлено загальні принципи нормативно-правових гарантій. Зокрема в ст. 57 Основного Закону зазначено, що закони та інші нормативно-правові акти, які визначають права громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом. В іншому разі такі нормативно-правові акти є нечинними [1].

Конституційні права та свободи людини і громадянина, згідно зі ст. 64 Основного Закону, не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. Окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень можуть встановлюватися виключно в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Організаційно-правові гарантії подані системою основних суб'єктів конституційного права, що охоплює народ України, територіальні громади, органи державної влади й органи місцевого самоврядування та їх посадові і службові особи, політичні партії, громадські організації тощо. Ці суб'єкти конституційного права уповноважені утверджувати основні права та свободи людини і громадянина, закріплювати механізми їх реалізації та здійснювати судовий і позасудовий захист конституційних прав і свобод людини та громадянина.

Особлива увага в механізмі організаційно-правових гарантій приділяється судовому та позасудовому захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. Відповідно до ст. 55 Конституції України, судовий захист прав і свобод людини та громадянина здійснюється системою судів загальної юрисдикції України. Держава гарантує кожному право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, які порушують права та свободи людини і громадянина. У разі застосування всіх національних засобів судового захисту своїх прав і свобод особа може звернутися до міжнародних

судових установ, наприклад, до Європейського суду з прав людини. Нині Україна посідає одне з «чільних» місць за кількістю звернень громадян України до цієї поважної міжнародної судової установи.

Кожен має право звернутися за захистом своїх прав і свобод до позасудових суб'єктів, уповноважених захищати конституційні права та свободи людини і громадянина. В Україні для цього існує спеціально створений орган – Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, порядок діяльності якого визначається Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 р. [3]. У разі, коли національні позасудові засоби захисту прав людини вичерпано, особа має гарантоване Конституцією України право звернутися до міжнародних правозахисних організацій (ст. 55 Конституції України).

Поряд із національними нормативно- й організаційно-правовими гарантіями конституційних прав і свобод людини та громадянина слід виокремити міжнародні гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Ці гарантії поділяються на нормативні (конвенційні) та інституційні.

Нормативні міжнародні гарантії подані системою міжнародних договорів, угод і рамкових конвенцій у сфері основних прав і свобод людини та громадянина. До основних міжнародних актів у цій сфері належать: Загальна декларація прав людини 1948 р. [2], Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 р. [4], Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. [5], Конвенція про охорону культурної і природної спадщини 1972 р. [6] та низка інших. Інституційні міжнародні гарантії подані системою міжнародних установ і організацій, уповноважених здійснювати судовий і позасудовий захист основних прав і свобод людини й громадянина.

Нині в Україні сформувалася та діє розвинена система гарантій конституційних прав і свобод людини та громадянина. Водночас реальний стан забезпечення Українською державою прав і свобод людини, гарантованих їй Конституцією, дає змогу стверджувати про нагальну проблему вдосконалення цих гарантій, переведення їх із теоретичної, а іноді й декларативної площини, в сферу реальної конституційної правотворчої, правозастосовної та правозахисної діяльності.

Основні проблеми, пов'язані з гарантуванням конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні, тісно пов'язані з питаннями пошуку ефективних юридичних механізмів реалізації відповідних прав і свобод і також перебувають у площині правового регулювання, правозастосовної та правозахисної діяльності. Серед низки ініціатив щодо вдосконалення існуючих гарантій конституційних прав

і свобод людини та громадянина чільне місце посідають конституційні та законодавчі проекти, спрямовані на модернізацію цих гарантій і їх системи.

Цілком очевидно, що удосконалення юридичних гарантій прав і свобод людини та громадянина потребує комплексного підходу. Наприклад, не можна уявити дієвого захисту прав людини без ефективної роботи судової системи. Водночас удосконалення судового захисту прав людини передбачає проведення судово-правової реформи з чіткою акцентуацією основного завдання судів загальної юрисдикції на захист прав і свобод людини та громадянина. Водночас удосконалення юридичних механізмів реалізації та гарантування конституційних прав та свобод людини і громадянина може здійснюватися й на законодавчому рівні. Саме закони України визначають зміст і обсяг прав і свобод людини, унормованих у Основному Законі, принципи, а також форми та процедуру їх реалізації, суб'єктно-об'єктний склад відповідних правовідносин, гарантії реалізації тих чи інших конституційних прав і свобод тощо.

Нині громадяни України усвідомлюють, що система їх прав і свобод, встановлених Основним Законом, буде дієвою в повсякденному житті лише за умови їх гарантування Українською державою. Помітною є і тенденція незадоволення громадянами рівнем гарантування їх окремих особистих прав, зокрема права на повагу до її гідності, права на свободу та особисту недоторканність, а також економічних і соціальних прав і свобод.

Висновки. Нині можна визначити такі напрями щодо основних шляхів удосконалення юридичних механізмів реалізації прав і свобод людини та громадянина:

– нагальність у визначенні суб'єктного складу системи конституційних прав і свобод людини та громадянина – які з прав і свобод належать виключно громадянам України, а які – всім особам, котрі законно перебувають на території України;

– критичне переосмислення конституційованої нині системи прав і свобод людини та громадянина з метою її конструктивної ревізії та відмови від тих із них, що ніколи не реалізовувалися з часу свого закріплення;

– доцільність розширення змісту політичних прав громадян України, які мають сприяти їх реальній, а не можливій участі в управлінні державними справами та участі в місцевому самоврядуванні;

– переосмислення та оптимізація широкого спектра соціальних прав і свобод людини та громадянина з метою їх наближення до реальних можливостей держави забезпечувати і гарантувати ці права;

– необхідність конституювання так званих «новітніх» конституційних прав людини – права на мир, на інформацію, екологічну та ядерну безпеку тощо;

– доцільність конституційного закріплення та унормування в законах України дієвих механізмів реалізації прав і свобод людини та громадянина, які можуть здійснюватися тільки колективно (права на вибори, референдуми, мирні збори, мітинги, походи і демонстрації, страйки тощо);

– схвальне ставлення до створення конституційних механізмів для забезпечення належної реалізації конституційних прав і свобод для людей зі спеціальним соціальним (біженці, переміщені та повернуті особи, особи без громадянства, трудові мігранти, особи, позбавлені волі в судовому порядку, особи з обмеженими можливостями), віковим (діти, люди похилого віку) чи професійним (військовослужбовці) статусом;

– потреба в узгодженні на конституційному рівні індивідуальних прав людини з правами колективних суб'єктів;

– доцільність закріплення за Українською державою обов'язку щодо проведення системної освітньої та виховної роботи у сфері утвердження та забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина з широкими верствами населення та створення з цією метою постійно діючих «юридичних клінік» для людей тощо.

Отже, серед основних шляхів удосконалення гарантій прав і свобод людини та громадянина слід виокремити такі:

– унормування в Основному Законі поняття гарантування Українською державою конституційних прав і свобод людини та громадянина з метою унеможливлення безвідповідальності держави перед особою у відповідній сфері;

– розширення переліку прав і свобод людини та громадянина (ст. 64 Конституції), забезпечення яких гарантується Українською державою в повному обсязі, незалежно від політичного, економічного та соціального розвитку країни, і не може бути обмеженим чи призупиненим;

– посилення юридичної відповідальності Української держави та її уповноважених представників перед особою за порушення її конституційних прав і свобод; забезпечення невідворотності застосування санкцій за порушення конституційних прав і свобод людини;

– конституювання досконалих гарантій для діяльності неурядових, зокрема міжнародних і зарубіжних правозахисних організацій. Зокрема визначення їх правового статусу і порядку діяльності на території України та унормування правових форм здійснення ними захисту прав і свобод громадян України;

– необхідність системного удосконалення існуючих нині та закріплених у Конституції України юридичних механізмів судового та позасудового, національного та міжнародного захисту прав людини в Україні;

– посилення обов'язку прокуратури та судів захищати конституційні права та свободи людини і громадянина в Україні;

– проведення судово-правової реформи з чітким акцентуванням основного завдання судів загальної юрисдикції на захист прав і свобод людини та громадянина;

– реалізація Концепції реформи кримінальної юстиції з метою переорієнтації всіх учасників кримінального процесу з карально-репресивної на правозахисну функцію;

– здійснення системної роз'яснювальної роботи та правової допомоги для громадян України, які звертаються до міжнародних судових установ, тощо.

---

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Загальна декларація прав людини: Декларація. Міжнародний документ від 10.12.1948 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – С. 89. – Ст. 3103. – Код акта 45085/2008.

3. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон від 23 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України від 13. 05. 1998 р. – 1998. – № 20. – Ст. 99.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція. Міжнародний документ від 4 листопада 1950 р. // Голос України від 10.01.2001. – № 3.

5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Пакт. Міжнародний документ від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043

6. Конвенція про охорону культурної і природної спадщини: Конвенція. Міжнародний документ від 16 листопада 1972 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089

Француз А. И. Утверждение и обеспечение прав человека как основополагающая детерминанта развития политической системы Украины

В статье описаны закрепленные в Конституции Украины основные принципы прав человека и их гарантии. В Украине наивысшей социальной ценностью определяется человек, его жизнь, здоровье, честь и достоинство, неприкосновенность и безопасность. А гарантией прав и свобод человека являются содержанием и направленностью деятельности украинского государства. Изучено соотношение зарубежного опыта и украинских реалий.

Определены основные пути совершенствования нормативно-правовых механизмов реализации прав и свобод человека и гражданина как определяющего фактора развития политической системы в государстве.

Ключевые слова: права и свободы человека и гражданина, общество, государство, Конституция.

Frantsuz A. J. The Strengthening and Ensuring of Human rights as Defining Determinant of Ukraine's Political System

The article deals with the basic principles of human rights and their guarantees enshrined in the Constitution of Ukraine. The highest social value in Ukraine is determined man, its life, health, honor and dignity, integrity and security. The guarantees of man rights and freedoms are the content and trend of Ukrainian state activity. The research shows correlation between international experience and Ukrainian realities. The basic ways to improve the regulatory and legal mechanisms for the rights and freedoms of man and citizen as a determining factor for the political system in the country are outlined.

Key words: human rights and freedoms, civil society, the state constitution.

Стаття надійшла 23 січня 2015 р.